

ความงามในพระพุทธศาสนา

Beauty in Buddhism

โสภิตา สัสสินทร

Sopisa Sassintron

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachalalongkornrajavidyalaya University

Email: sopisa.sassintron@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องความงามในพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า แม้พระพุทธศาสนาจะมีคำสอนไม่ให้ยึดติดในรูปร่างหรือความงามของรูปร่าง ในทางกลับกันให้พิจารณารูปร่างนี้เป็นของสกปรก น่าเหม็น เป็นที่อาศัยของสิ่งปฏิกูล โดยนำเอาความไม่งามของรูปร่างนี้มาเป็นกรรมฐานชนิดหนึ่งเรียกว่า อสุภกรรมฐาน อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความงามของรูปร่างว่าเป็นอันสงส์มาจากการประกอบกุศลธรรม บุคคลที่มีความงามงดงามเป็นผลมาจากการรักษาศีล มีตัวอย่างความงามในพระพุทธศาสนา เช่น ความงามของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า มหาบุรุษลักษณะ ความงามของสตรีที่เรียกว่า เบญจกัลยาณี นอกจากนี้ยังมีคำสอนเกี่ยวกับหลักธรรมที่ทำให้งามอีก เช่น กรรมที่ทำให้งาม ได้แก่ กุศลธรรม, ธรรมที่ทำให้งาม ได้แก่ ชั้นดี (ความอดทน) และโสรัจจะ (ความสงบเสงี่ยม)

คำสำคัญ: ความงาม, พระพุทธศาสนา

Abstract

This academic article aims to study beauty in Buddhism. The results of the study found that although Buddhism teaches not to cling to the shape or beauty of the body, on the contrary, to consider the body as dirty, rotten, and a place for filth, by using the ugliness of the body as a type of meditation called Asupha Kammattana. However, Buddhism has mentioned the beauty of the body as a result of practicing good deeds. A person who is beautiful is the result of observing the precepts. There are examples of beauty in Buddhism, such as the beauty of the Lord Buddha, which is called the Great Man's characteristics, and the beauty of women, which is called the Panchakalyani. In addition, there are teachings on the principles of Dhamma that make beauty, such as the karma that makes beauty,

namely good deeds, and the Dhamma that makes work, namely Khanti (patience) and Sorajja (modesty).

Keywords: Beauty, Buddhism

บทนำ

ความงามเป็นความต้องการอย่างหนึ่งของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย แต่จะเห็นเด่นชัดในเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อาจกล่าวได้ว่า ความงามและสตรีเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันเสมอมา และความงามนี้เองที่สามารถครองใจบุรุษได้ ดังพระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นรูปอื่นแม้อย่างหนึ่งที่จะครองใจจิตของบุรุษอยู่ได้เหมือนรูปสตรีนี้ “ภิกษุทั้งหลาย รูปสตรีย่อมครองใจจิตของบุรุษอยู่ได้” (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 20 ข้อ 1 : 1) ตำนานความงามของสตรีที่มีปรากฏในเทพนิยายกรีกกล่าวว่า วินัสได้รับเลือกให้เป็นเทวนารีที่สวยงามที่สุดในโลก (สมศรี สุขุมลันท์, 2517 : 1) สมัยเรอเนซองส์ ความสวยงามในอุดมคติแบบกรีก-โรมัน ยังคงเป็นที่สุดของความงามแห่งยุคยกตัวอย่างเช่น เดวิด โดยมีเคลลันเจโล (Michelangelo ค.ศ.1475-1564) ประติมากรรมรูปชายหนุ่มผู้มีกายวิภาคและสรีระร่างกายสมบูรณ์ เป็นต้นแบบของความงามแบบชายในอุดมคติที่อยู่ในความชื่นชมของคนทุกยุคสมัย (พาซัน มาโลยพันธ์, 2547 : 11) ส่วนในประเทศอินเดียเมื่อหลายพันปีมาแล้วก็นิยมยกย่องความงามของสตรี เมืองไหนมีหญิงงามถือว่าเป็นสมบัติกลาง เป็นศรีสง่าแก่บ้านเมือง จะได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์และดำรงตำแหน่งเป็นหญิงงามประจำเมือง เรียกว่า “นครโสเภณี” (เด่นรักซ้อน, 2545 : 7) สำหรับประเทศไทยนอกจากจะมองผู้หญิงที่ความสวยงามด้านร่างกายแล้ว ในหนังสือขุมนุมแม่ศรียังได้กล่าวถึงความงามสตรี 4 ประการ คือ (ผิน ชุณหะวัณ, 2503 : 6-8)

1. ความงามร่างกาย
2. ความงามมารยาท
3. ความงามทางด้านจิตใจ
4. ความงามในวัตถุ

ความงามของสตรีไม่เพียงเป็นเรื่องสำคัญที่ได้รับความสนใจในสังคมทุกระดับเท่านั้น ยังมีฤทธิ์อำนาจร้ายกาจไม่แพ้อาวุธใดๆ ในโลก สามารถทำให้ผู้ชายต้องมีอันเป็นไปในสภาพพิกลพิการต่างๆ ได้มากมาย เทียบได้กับศรทั้งสามเล่มของพระรามที่มีอำนาจปราบได้ทั้งสามโลก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนเช่นเรื่องราวของคลีโอพัตรา นางพญาแห่งอียิปต์โบราณ ที่ความงามของพระนางสามารถสยบวีรบุรุษยอดนักรบผู้เกรียงไกร 2 คน ที่สามารถทำสงครามปราบผู้คนมาแล้วก่อนโลก จูเลียส ซีซาร์ และ มาร์ค แอนโทนี ให้ยอมคุกเขาลงต่อหน้านาง และทำให้อาณาจักรโรมันที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกยุคนั้น ต้องแตกออกเป็นสองเสี่ยง เกิดเป็นสงครามใหญ่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ ที่คน

โรมันกับคนโรมันต้องเข่นฆ่ากันเองจนเลือดนองแผ่นดิน บาดเจ็บล้มตายกันไปมากมาย จะเห็นได้ว่า ความงามของสตรีจึงได้รับการกล่าวขานและยกย่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เนื้อหา

1. ความหมายของความงาม

ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมาย ความงาม ไว้ว่าลักษณะที่เห็นแล้วชวนให้ชื่นชมหรือพึงพอใจ เช่น มารยาทงาม รูปร่าง มีลักษณะสมบูรณ์ดี เช่น ต้นไม้งาม ระยะเวลาที่ฝนงามดีมาก มีลักษณะที่เป็นไปตามต้องการ เช่น กำไรงาม ธนาการนี้จ่ายดอกเบี้ยงาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 278)

คำว่า “ความงาม” มีปรากฏทั่วยุคในคัมภีร์พระไตรปิฎกตรงกับคำภาษาบาลี ได้แก่ คำว่า กลยาณ หมายถึง ความดีงาม, โสภณ หมายถึง ความงดงามผ่องใส, สุข หมายถึง ความสวยงาม, สุนทรีย หมายถึงความงาม (พระมหาธีรราชเจ้า กิตติปิฎโก (ใจหาญ), 2553 : 80) ความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำว่า งาม ได้แก่ กัลยา หมายถึง นางงาม, กัลยาณี หมายถึง นางงาม หญิงงาม, โสภณ หมายถึง ความงดงามผ่องใส

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2538 : 11) ให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับความงามไว้ เช่นกัลยาณี หมายถึง นางงาม หญิงงาม หญิงที่มีคุณธรรมน่าเชื่อถือ, กัลปยานชน หมายถึง คนประพฤติดีงามคนดี, กัลปยานธรรม หมายถึง ธรรมอันดีธรรมดีงามธรรมของกัลยานชน และยังได้ให้คำนิยามหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติทำแล้วเกิดความงามกับตนเองมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ 1) ขันติ คือ ความอดทนอดทนได้เพื่อที่จะบรรลุถึงความดีงามและความมุ่งหมายอันสูงสุดได้ 2) โสรจจะ คือ ความสงบเสงี่ยม การมีอัธยาศัยที่ดีงามและการรักษาถึงกิริยาอาการที่ละเอียดอ่อนประณีตให้มีความเรียบร้อยงดงาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2538 : 75) พระมหาธีรราชเจ้า กิตติปิฎโก (2553 : 80) ได้นิยามความหมายของคำว่า งาม ในมุมมองพระพุทธศาสนานอกจากจะมีความหมายตามตัวอักษรแล้ว ยังขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประโยคอีกด้วย เช่น ประโยคที่ว่า บริษัทนี้ย่อมงดงามยิ่งนัก คำว่าว่างงาม หมายถึง ความเรียบร้อยของเหล่าบริษัท 4 ที่ไม่มีการคะนองมือ คะนองเท้า เป็นต้น

เพ็ญศรี หงส์พานิช (ม.ป.ป. : 7) ได้ให้ความหมาย ความงามทางพุทธศาสนามีลักษณะของความเป็นคุณค่าในเชิงศีลธรรมมีความหมายในเชิงคุณค่าที่มีต่อชีวิตของมนุษย์โดยตรง เป็นความงามด้านคุณธรรม (virtue) หรือความดีซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติหรือการกระทำที่เป็นไปอย่างสอดคล้องตามแนวทางศีลธรรม (reality) เป็นความรู้ (wisdom) หรือการบรรลุถึงศีลธรรมของโลกหรือชีวิต (life) ความงามตามแนวความหมายของพุทธศาสนายังสามารถแบ่งออกเป็นระดับต่างๆ ได้ตามที่เราชาวพุทธศาสนิกชนโดยส่วนมากมักจะคุ้นเคยกันดีก็คือ “อาทิกัลยาณิ มชฺเฌนกลยาณิ ปริโยสานกลยาณิ” ซึ่งแปลว่า งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลางและงามในที่สุดหรือเบื้องปลาย เช่น สิ่งที่ดีพึงสวดรับฟังให้มากในพาหุสัจธรรมคือธรรมที่งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุดซึ่ง

หมายถึงงามทั้งเนื้อความงามทั้งถ้อยคำที่แสดงและงามทั้งความมุ่งหมายเป็นความงามบริสุทธิ์ บริบูรณ์ สิ้นเชิง

2. ประเภทของความงามในพระพุทธศาสนา

ความงามนั้นมีความหลากหลายมากมาย ไม่ได้เจาะจงความงามที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ความงามนั้นต่างมาจากความรู้ สติปัญญาของมนุษย์ โดยความงามทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของความงามไว้ 2 ประเภท ดังมีอุทาหรณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระดำรัสชมพระสุชาตาว่า “ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรนี้ย่อมงามด้วยสมบัติ 2 ประการ คือ 1. มีรูปงาม น่าดู น่าชม ประกอบด้วยผิวพรรณงามยิ่งนัก 2. ได้ทำให้แจ้งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน” (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 16 ข้อ 239 : 331) โดยสรุปคือ ความงามภายนอกคือรูปร่าง และ ความงามภายในคือสติปัญญา

2.1 ความงามภายนอก (ร่างกาย)

ความงามภายนอกเป็นความงามที่รับรู้ได้จากสิ่งสัมผัสทางประสาททั้ง 5 และการให้คำนิยมของคนในสังคมนั้นว่ารูปร่างอย่างนี้ๆ จึงเรียกว่างาม ความงามลักษณะนี้จึงมีหลากหลายตามแต่ละสังคมกำหนด (มณีพรรณ เสกธีระ, 2553 : 8) ความงามที่น่าพอใจเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความหลง คือ การตามไม่ทันความพอใจ บางคนมองเห็นรูปร่างเกิดพอใจ บางคนมองเห็นรูปเดียวกันเกิดไม่พอใจ ความงามภายนอกที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา มุ่งศึกษาที่ความงามของรูปร่าง (ร่างกาย) ที่ปรากฏโดดเด่นที่สุดคือพระพุทธลักษณะของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 20 ข้อ 61 : 232) ทรงมีพระลักษณะทั้งด้านความสง่างามแห่งพระวรกาย พระสุระเสียงที่โน้มนำจิตใจและพระบุคลิกลักษณะอันควรแก่การศรัทธาปสาทะทุกประการ ดังจะเห็นจากตัวอย่างที่ทราบกันทั่วไป และที่บันทึกไว้ในคัมภีร์ต่างๆ เช่น ทรงมีพระมหามารูษลักษณะ 32 ประการ และอนุพยัญชนะ 80 ประการ มีพระวรกายสง่างามอย่างดั่งที่จิงกัพรหมณ์ได้กล่าวชมว่า “พระสมณโคดมมีพระรูปร่างงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนักดุจพรหม มีพระวรกายดุจพรหม โอกาสที่จะได้พบเห็นยากนัก” (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 13 ข้อ 425 : 534) อุปมาชีวคนหนึ่งเดินสวนทางกับพระพุทธเจ้า เขามองเห็นพระพุทธลักษณะก็เกิดความประทับใจ จึงได้กล่าวชมว่า “อินทรีของท่านผ่องใสยิ่งนัก ผิวพรรณของท่านก็บริสุทธิ์ผุดผ่อง” (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 4 ข้อ 11 : 16) ลักษณะของมหามารูษ 32 ประการนี้จึงถือว่าเป็นความสง่างามและความงดงามของพระพุทธเจ้า (สถิต วงศ์สุวรรณ, 2540 : 3) เสลพรหมณ์ยังได้กล่าวคาถาชมเชยพระรูปอั่งดงามของพระผู้มีพระภาคเจ้าต่อหน้าพระพักตร์ อีกว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์มีพระกายบริบูรณ์ สวยงาม ประสูติดีแล้ว มีพระเนตรงาม มีพระฉวีวรรณดุจทองคำ มีพระเขี้ยวขาวดี มีความเพียร อวัยวะใหญ่หน่อยเหล่าใด มีแก่คนผู้เกิดดีแล้ว อวัยวะใหญ่หน่อยเหล่านั้นทั้งหมดในพระกายของพระองค์เป็นมหาบุริสลักษณะ พระองค์มีพระเนตรแจ่มใส มีพระพักตร์งาม มีกายใหญ่ตรง มีรัศมีรุ่งเรืองอยู่ในท่ามกลาง สมณสงฆ์ตั้งพระอาทิติย์ พระองค์เป็นภิกษุมีพระเนตรงาม มีพระฉวีวรรณงามเปล่งปลั่งดุจทองคำ

จากลักษณะทางพระวรกายของพระพุทธเจ้าดังที่แสดงมานี้ทำให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงถึงพร้อมด้วยความงามภายนอกอย่างสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ มีพระพักตร์ของพระองค์แผ่ไว้ด้วยความสุขเอิบอ้อมอยู่เสมอ มีความสงบเยือกเย็น และความกรุณาไม่มีร่องรอยแห่งความทุกข์ มีพระสุระเสียงไพเราะชัดเจน พระวาจา มีสารัตถะ ตรัสถูกต้องกับจริตของผู้ฟัง สามารถโน้มน้าวให้เลื่อมใสศรัทธา ใคร่อยากฟังและนำไปปฏิบัติ

นอกจากความงามตามพุทธลักษณะแล้ว ในพระไตรปิฎกยังได้กล่าวถึงความงามของสตรีที่เรียกว่า เบญจกัลยาณี คือ ค่านิยมด้านความงามของผู้หญิง 5 ประการ เป็นค่านิยมด้านความงามของผู้หญิงที่ปรากฏในพุทธศาสนา พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้อธิบายไว้ในพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนาว่า เบญจกัลยาณี หมายถึง หญิงผู้มีศุภลักษณะหรือลักษณะที่งาม 5 ประการประกอบไปด้วย

1. เกสะเกัลยาณี แปลว่า ผมงาม หมายถึง หญิงที่มีผมเหมือนกำหางนกยูง ปล่อยแล้วปลายละลายแผ่ฟู ปลายผมงอนขึ้น
2. มังสะกัลยาณี แปลว่า เนื้องาม หมายถึง หญิงที่มีมือ 2 ข้าง เท้า 2 ข้าง และริมฝีปากเหมือนแก้วประพาฬ และผ้ากัมพลแดง ดุจฉาบทาไว้ด้วยน้ำครั้ง (แดงดุจผลตำลึงสุก) มีสีสม่ำเสมอ
3. อัญญิกัลยาณี แปลว่า กระตุงงาม หมายถึง หญิงที่มีฟัน 32 ซี่เรียบสนิท เหมือนแถวของแก้วประพาฬอันขาวบริสุทธิ์ ปรากฏเหมือนแถวของเพชร บางครั้งเปรียบว่ามีสีขาวประดุจสังข์ที่ขัดสีดีแล้วและเรียบเสมอกัน
4. ฉวิกัลยาณี แปลว่า ผิวงาม หมายถึง หญิงที่มีผิวงามละเอียด มีแสงสว่างไป 10 -12 ศอกจากร่างกาย มีผิวเหมือนดอกประยงค์หรือทองคำ ถ้าดำก็ดำดังดอกบัวเขียว ถ้าขาวก็ขาวดังดอกกรรณิการิ
5. วยกัลยาณี แปลว่า วัยงาม หมายถึง หญิงแม้มีอายุ 120 ปี ก็เหมือนสาว 16 ปี ไม่มีความเหี่ยว ไม่มีผมหงอกเลย บางครั้งเปรียบว่า คลอดบุตรถึง 10 ครั้งก็ยังคงสภาพร่างกายสาวสวยดุจคลอดครั้งเดียว

นอกจากเบญจกัลยาณี ในพระไตรปิฎกยังได้กล่าวถึงคุณสมบัติของหญิงที่งามเรียกว่า นางแก้ว อันเป็นหนึ่งในรัตนะทั้ง 7 ของพระเจ้าจักรพรรดิ นางแก้วมีคุณลักษณะ ได้แก่ เป็นสตรีรูปงาม

น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ไม่สูงนัก ไม่เตี้ยนัก ไม่พอมนัก ไม่อ้วนนัก ไม่ค้ำนัก ไม่ขาวนัก งดงามเกินผิวพรรณหญิงมนุษย์ แต่ไม่ถึงผิวพรรณทิพย์ กายของนางแก้วนั้นสัมผัสอ่อนนุ่มดุจปุยนุ่นหรือปุยนุ่น มีร่างกายอบอุ่นในฤดูหนาว เย็นในฤดูร้อน กลิ่นจันทน์หอมพุ่งออกจากกาย กลิ่นอบลหอมพุ่งออกจากปากของนาง (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 10 ข้อ 249 : 186)

2.2 ความงามภายใน

พระสูตรหลายพระสูตรในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงธรรมที่เป็นความงามไว้ว่า ธรรมมีความงามในเบื้องต้น หมายถึงศีล ธรรมมีความงามในท่ามกลางหมายถึงอริยมรรค และธรรมมีความงามในที่สุด หมายถึงพระนิพพาน คนจะงามได้ก็ต้องมีหลักธรรมเป็นเครื่องอยู่โดยประพฤติตามหลักธรรมที่ทำให้เกิดความงามทั้งความงามในเบื้องต้น (ศีล) ความงามในท่ามกลาง (สมาธิ) และความงามในที่สุด (ปัญญา) แสดงให้เห็นว่าความงามในเบื้องต้นต้องอาศัยศีลเป็นสำคัญ ความงามในท่ามกลาง คือ อริยมรรคก็ต้องควบคู่ไปกับสมาธิ และความงามในที่สุดก็ต้องควบคู่ไปกับปัญญาเพื่อให้ถึงพระนิพพาน ส่วนในคัมภีร์ปรมัตถโชติกา อรรถกถาสุตตนิบาต ชุททกนิกาย ได้ขยายความของคำว่า งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด ไว้อย่างพิสดารถึง 7 นัย ดังนี้

นัยที่ 1 งามในเบื้องต้น ด้วยบพที่ 1 ของธรรมงามในท่ามกลาง ด้วยบพที่ 2 ของธรรมงามในที่สุด ด้วยบพสุดท้ายของธรรม

นัยที่ 2 งามในเบื้องต้น ด้วยนิทาน งามในที่สุด ด้วยบทสรุป งามในท่ามกลาง ด้วยบทที่เหลือ

นัยที่ 3 งามในเบื้องต้น ด้วยศีลและสมาธิ งามในท่ามกลาง ด้วยสมณะ วิปัสสนา มรรค และงามในที่สุดด้วยนิพพาน

นัยที่ 4 งามในเบื้องต้น เพราะการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า งามในท่ามกลาง เพราะพระธรรมเป็นธรรมที่ดี งามในที่สุด ด้วยการปฏิบัติชอบของพระสงฆ์

นัยที่ 5 งามในเบื้องต้น เพราะการตรัสรู้ยิ่ง งามในท่ามกลาง เพราะการตรัสรู้ของพระปัจเจกพระพุทธเจ้า งามในที่สุด ด้วยการตรัสรู้ของพระสาวก

นัยที่ 6 งามในเบื้องต้น เพราะการฟังธรรม งามในท่ามกลาง เพราะการปฏิบัติธรรม งามในที่สุด เพราะผลของการปฏิบัติธรรม

นัยที่ 7 งามในเบื้องต้น เพราะเป็นแดนเกิดแห่งที่ฟัง งามในท่ามกลาง เพราะบริสุทธิ์ด้วยประโยชน์ งามในที่สุดเพราะ บริสุทธิ์ด้วยกิจ

3. มูลเหตุทำให้งาม

ความงามทั้งหลายมีมูลเหตุที่แตกต่างกันไปอันมาจากเหตุที่บุคคลเคยทำไว้ในอดีต ส่งผลให้เกิดความงามในปัจจุบัน และเกิดจากการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ตั้งงามในปัจจุบันที่ส่งเสริมให้บุคคลเกิดความงาม ผู้วิจัยจึงแบ่งมูลเหตุที่ทำให้เกิดความงามของแต่ละบุคคลเป็น 2 ประการ ดังนี้

3.1) กรรมอันทำให้งาม

ความงามภายนอกส่วนมากเป็นความงามที่ได้ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด หมายถึง ความงามที่เกิดจากการกระทำในอดีต ซึ่งเป็นไปตามกฎแห่งกรรม “เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิดมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 22 ข้อ 57 : 100) กรรมจึงมีหน้าที่และอำนาจในการจำแนกสัตว์ให้มีลักษณะสวยงามหรือไม่สวยงามแตกต่างกันออกไป

อำนาจกรรมที่ส่งผลถึงความงามภายนอกนั้นจะเห็นได้จากพระสูตรจำนวนมากที่แสดงถึงบุพกรรมของคนแต่ละคน ที่มีลักษณะทางด้านกายภาพที่แตกต่างกันออกไป ดังปรากฏในลักขณสูตรที่ทรงแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางด้านพระวรกายของพระพุทธเจ้าดังกล่าวแล้วข้างต้น ได้มีอรธกถาแสดงถึงบุพกรรมที่ทำให้พระพุทธเจ้าทรงบริบูรณ์ด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ เช่น เหตุที่ทรงมีฝ่าพระบาทราบเสมอกัน เพราะในอดีตก่อนเมื่อทรงเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้สมทานมั่นในกุศล กรรมบถ 10 สมทานมั่นในสุจริต 3 บริจาคทาน รักษาศีล 5 รักษาอุโบสถศีล เกื้อกูลมารดาบิดา สมณพราหมณ์ ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลและสมทานมั่นในกุศลธรรมอื่นๆ อีก เป็นต้น

ในกรณีของพระลูกณฎกภัททียเถระที่มีรูปร่างต่ำเตี้ยก็เช่นเดียวกัน เพราะสมัยหนึ่งเกิดเป็นจอมทัพของกษัตริย์แห่งแคว้นกาสิ ได้แนะนำให้นครนสร้างเจดีย์ให้มีขนาดเล็กลง บุพกรรมนั้นทำให้ท่านเป็นคนที่รูปร่างต่ำเตี้ย ผิวพรรณหยาบกร้าน ไม่งดงาม (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 33 ข้อ 23-30 : 292) ในปีสุวรรณค นางฟ้าจำนวนมากได้ตอบคำถามของพระมหาโมคคัลลานเถระเกี่ยวกับบุพกรรมที่ทำให้พวกนางได้เกิดเป็นนางฟ้ามีผิวพรรณงดงามเปล่งปลั่ง ล้วนเกิดแต่บุพกรรมทั้งนั้น เช่น ได้เคยถวายผ้า ถวายเตียง ถวายตั้ง ถวายน้ำดื่มแก่พระภิกษุ เป็นต้น (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 26 ข้อ 51-65 : 10-13) ส่วนบุคลิกภาพภายในที่เกิดมาแต่บุพกรรมนั้น เห็นได้จากกรณีพระจูฬปันถกเถระที่เกิดมาเป็นคนโง่ ใช้เวลาถึง 4 เดือนก็ยังท่องคาถาบทเดียวไม่ได้ เพราะในสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่าพระกัสสปะสัมมาสัมพุทธเจ้า พระจูฬปันถกเกิดเป็นคนฉลาดแต่ได้หัวเราะเยาะภิกษุเขลารูปหนึ่งที่เรียนอุเทศไม่ได้ ภิกษุนั้นได้รับความอับอายจนเลิกเรียนอุเทศ บุพกรรมนั้นทำให้พระจูฬปันถกเกิดเป็นภิกษุผู้โง่เขลาในบัดนี้ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 25 ข้อ 25 : 32) จะเห็นได้ว่า บุพกรรมนั้นเป็นมูลเหตุแห่งความงามตามหลักทางพระพุทธศาสนา เป็นกฎแห่งกรรมที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ใครทำกรรมแบบใดไว้ย่อมได้รับผลกรรมนั้น และกรรมเหล่านั้นย่อมเป็นผลกำหนดให้บุคคลมีบุคลิกภาพทั้งภายในและภายนอกแตกต่างกันออกไป

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงอานิสงส์ที่ทำให้เกิดมามีรูปร่างงดงามไว้ในคัมภีร์ต่างๆ เช่น ในลักขณสูตรได้กล่าวถึงการดเว้นจากการฆ่าสัตว์มีอานิสงส์ให้เกิดมามีรูปร่างงดงาม ความว่า

มหาบุรุษทรงทราบว่าการฆ่าสัตว์เป็นภัยแก่ตน ได้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์อื่น แล้วได้เสด็จไปสู่สวรรค์ เพราะกรรมที่เป็นสุจริตนั้น เสวยวิบากอันเป็นผลแห่งกรรมที่ทรงทำดีแล้ว จุติ

แล้วเสด็จมาในโลกนี้อีกได้ลักษณะ 3 ประการในโลกนี้ คือ (1) มีสันพระบาทสมส่วนยื่นยาวออกไป (2) มีพระวรกายเกิดดี งดงามตั้งตรงดุจกายพรหม มีทรวดทรงดี สมส่วนแลดูหนุ่มเสมอ (3) มีพระองค์ลืออ่อนนุ่มยาว (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 11 ข้อ 207 : 186)

ในอรรถกถาได้อธิบายถึงบุพกรรมที่ทำให้พระอุบลวรรณาเถรีเป็นผู้มีผิวพรรณวรรณะสวยงาม ดังดอกบัวว่าเกิดจากพระนางอุบลวรรณาได้เคยถวายดอกบัวแก่พระปัจเจกพุทธเจ้ารูปหนึ่ง ดังความว่า “นับตั้งแต่นางสามารถวิ่งมาวิ่งไปได้ ดอกปทุมก็ผุดขึ้นทุกอย่างก้าว ผิวพรรณแห่งเรือนร่างของนางก็เหมือนสีทองบัวบก ผิวนางไม่ถึงผิวพรรณเทวดา ก็ล้ำผิวพรรณมนุษย์”

3.2) ธรรมอันทำให้งาม

หลักขันติและโสรัจจะ เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความงดงาม ซึ่งพระไตรปิฎกส่วนพระอภิธรรมปิฎกได้ให้ความหมายของคำว่า “ขันติ” หมายถึงความอดทนกิริยาที่อดทนความอดกลั้นความไม่ดูร้าย ความไม่เกรี้ยวกราดความเข้มแข็งแห่งจิต (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 34 ข้อ 1348 : 337) และ “โสรัจจะ” หมายถึงความไม่ล่วงละเมิดทางกายความไม่ล่วงละเมิดทางวาจา ความไม่ล่วงละเมิดทั้งทางกายและทางวาจา หรือความสำรวมในศีลทั้งหมด โสรัจจะนั้นสามารถแปลตามศัพท์ได้ว่าความเข้มแข็งแจ่มใส (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2531 : 169) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายไว้ว่าธรรมทำให้งามประกอบด้วย “ขันติ” ความอดทนอดได้ทนได้เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ “โสรัจจะ” ความเสถียรมัธยาศัยยามรักความประณีตหมัดจดเรียบร้อยงดงาม

นอกจากขันติและโสรัจจะแล้ว ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ยังได้กล่าวถึงกัลยาณธรรม คือ ธรรมอันทำให้งามอีก 5 ประการ คือ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 22 ข้อ 172 : 227)

1. ใจดีมีเมตตา (เมตตากรุณา) คือ ความรักและปรารถนาดีที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข และมีความสงสารคิดที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ภัยความเดือดร้อนทั้งปวง เอื้อเฟื้อและแบ่งปันน้ำใจให้สังคม มีจิตใจเมตตาปราณีต่อเพื่อนมนุษย์ หรือแม้กระทั่งต่อหมู่มสัตว์ทั้งหลาย มักจะมีหน้าตาที่ผ่องใส อิมเอิบ มีสง่าราศี ผิดกับคนที่มึนจิตอาฆาตพยาบาทเบียดเบียนต่อผู้อื่น

2. ใฝ่หาอาชีพสุจริต (สัมมาอาชีพะ) คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต ไม่หลอกลวงหรือโกงคนอื่นให้เสียหายไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวงไม่ทรยศต่อสังคมประเทศชาติเช่น ค้ายาเสพติดหรือค้าประเวณี เป็นต้น ไม่เป็นคนล็กเล้กขโมยน้อย อันจะก่อความเดือดร้อนตามมา เพราะการเห็นแก่สิ่งเล็กน้อย เห็นว่าไม่มีใครรู้ แต่ถึงแม้ไม่มีใครรู้ ฟากู้ ถึงแม้ฟ้าไม่รู้ แต่เรารู้

3. ไม่คิดเพื่อฟุ้ง (กามสังวร) คือ การสำรวมระวัง ควบคุมตนในเรื่องกามารมณ์ ความต้องการทางเพศให้พอเหมาะพอดี ไม่ให้หลงใหลในรูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่มีศีลธรรมผิดทางหรือเกินพอดี จนทำให้ตนเอง ครอบครวั และสังคมต้องเดือดร้อน พอใจยินดีในคู่ครองตัว ไม่มัวเมาเจ้าชู้

ควบคุม และยับยั้งอารมณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหา ฉะนั้นจะทำอะไรก็ให้อยู่ในความพอดี เมื่อพอดีก็จะพองาม ความงามที่แท้จริงก็จะตามมา

4. มุ่งมั่นจริงใจ (สัจจะ) คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรงต่อหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ จริงใจต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง กลับกลอกที่เรียกว่าหน้าไหว้หลังหลอก เป็นคนตรงต่อหลักการและความถูกต้อง การเป็นคนมีสัจจะ จะเป็นเสน่ห์อย่างมากในการเข้าสังคม เป็นที่เชื่อถือของคนในสังคม ไม่ว่าใครก็ตามจะให้ความไว้วางใจ อย่างไม่รีรอ นับว่าเป็นความงามที่มีผลสำคัญต่อชีวิต หน้าที่การงาน อันจะส่งผลถึงอนาคตความมั่นคงในชีวิต

5. ทำสิ่งใดให้รู้ตัว (สติสัมปชัญญะ) คือ ฝึกตนให้เป็นคนหนักแน่นในอารมณ์ รู้จักยั้งคิด และควบคุมความรู้สึกตัวอยู่เสมอว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ สิ่งใดมีคุณให้โทษมีประโยชน์และไร้สาระตลอดจนระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาทในทุกกลมหายใจเข้าออก มีสติรู้ตัวอยู่ทุกขณะจิต คิดไม่ผิดพลาด พูดไม่ผิดพลาด และทำไม่ผิดพลาด การมีสตินับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตอย่างมาก ความระลึกได้ และความรู้สึกตัวในทุกขณะที่กระทำ จะก่อให้เกิดความผิดพลาดน้อย หรือแทบจะไม่มีเลย การมีสตินั้น เป็นข้อสำคัญที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสอน เพราะสติเป็นหัวใจของทุกอย่าง ของทุกการกระทำ หรือที่เรียกว่า สมาธิ ก็คือการฝึกสตินั่นเอง เมื่อฝึกสติบ่อยเข้า ความหลงมัวเมาในมายาก็จะไม่มี เมื่อไม่มีความหลง การรู้ตามความเป็นจริงก็จะเกิดขึ้นมา และเมื่อใดที่มีสติรู้ตามความเป็นจริงแล้ว จิตก็จะไม่มีความทุกข์ เมื่อไม่มีความทุกข์ ความสุขก็จะบังเกิด เมื่อสุขบังเกิด ความสบายใจ ความผ่อนคลาย แ่มชื่น ความปีติ เอิบอิม ที่ปรากฏในจิตใจ ก็จะแสดงออกมาทางสีหน้า กิริยาท่าทาง ที่เรียบร้อยงดงาม ความสวยงามที่แท้จริงก็จะเกิดขึ้น

สรุป

ในพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ความงามภายนอก หมายถึง ความงามของรูปร่างที่สามารถมองเห็นได้ด้วยจักขุสัมผัส สามารถรับรู้ความงามตั้งแต่แรกเจอ คือ ความงามของผิวพรรณ ผอม ตา รูปร่างแขนขา ซึ่งในเบญจกัลยาณีได้กล่าวไว้ว่า การมีผิวพรรณดังทองคำ มีผมดำขลับ มีนัยน์ตาคม แขนขาเรียวงาม ซึ่งก็คือคุณสมบัติตามหลักเบญจกัลยาณี และ (2) ความงามภายใน หมายถึง ความสวยงามขั้นระดับจิตอันเนื่องมาจากการปฏิบัติธรรมตามความงามของธรรมตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ อันได้แก่ ศีล เป็นเบื้องต้นแห่งความงาม สมาธิ เป็นความงามในท่ามกลาง และ ปัญญา ความงามที่เกิดจากการพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงเพื่อหลุดพ้นจากกองทุกข์และอาสวะกิเลสทั้งหลายได้ด้วยปัญญา เมื่อมีปัญญาแล้วก็จะทำให้บุคคลมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างประเสริฐ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ความงามภายนอกเป็นประตูด่านแรกของสร้างปฏิสัมพันธ์ จึงทำให้คนจำนวนมากให้ความสนใจและมีการตกแต่งความงามภายนอก เพราะสังคมนิยมการประเมินค่าบุคคลจากความงามภายนอกนี้เอง แม้ความงามภายนอกจะสำคัญ แต่แท้จริงแล้วความงามภายในตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จัดเป็นความงามสำคัญมาก หากบุคคลมีความงามภายในแล้ว ความงามนั้นจะสามารถชนะข้อบกพร่องของร่างกายภายนอกได้ ดังนั้น จึงควรสร้างความเข้าใจให้คนได้รับรู้และพัฒนาความงามภายใน

2. ข้อเสนอแนะในการเขียนบทความวิชาการครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาความงามกับการบรรลุนิพพาน เพราะผู้ที่มีความงามทางด้านร่างกายนั้นถือว่าเป็นผู้ที่ได้ประกอบกุศลกรรมมาก่อน ดังนั้น ทั้งความงามและกุศลธรรมนั้นได้เกื้อกูลต่อการบรรลุนิพพานหรือไม่ อย่างไร

บรรณานุกรม

- พาชื่น มาลัยพันธ์. (2547). “ความงามจอมปลอม”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตรกรรม*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เด่น รักซ้อน. (2545). “โสภณ”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเครื่องเคลือบดินเผา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผิณ ชุณหะวัน. (2503). “แม่ศรีภรรยา”. ใน *หนังสือขุมขุมแม่ศรี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรบริการ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2538). *พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิรุณ วุฑฒิมโฆ (ตะเนาว์). (2545). “การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหารังสันต์ กิตติปัญญา (ใจหาญ). (2553). “การศึกษาวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มณีพรรณ เสกธีระ. (2553). “การศึกษาหลักธรรมเรื่องความงามในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร:
บริษัท นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น จำกัด.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2531). ทศบารมีทศพิธราชธรรม. กรุงเทพมหานคร: วัด
บวรนิเวศวิหาร.
- สมศรี สุขมลนันท์. (2517). คิดอย่างผู้หญิง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.
- สถิต วงศ์สุวรรณค์. (2540). การพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรวิทยา.